

Laozi mokymas apie Dao

„Didysis Mokymas“ (Dàxué, 大學)

1) 大學之道，在明明德，

Dà xué zhī dào, zài míng míng dé (Didžiojo mokymo Kelias slypi šviesioje supratimo dorybėje)

2) 在親民，在止于至善。

Zài qīn mín, zài zhǐ yú zhì shàn (Priartina prie žmonių ir nukreipia į aukščiausią gėrį)

3) 知止，而后有定，

Zhī zhǐ, ér hòu yǒu dìng (Žinant kaip pasiekti [aukščiausią gėrį], įgyjamas tvirtumas)

4) 定而后能靜，靜而后能安。

Dìng ér hòu néng jìng, jìng ér hòu néng ān (Įgijus tvirtumą, galimas santūrumas; įgijus santūrumą, įmanoma rimtis)

5) 安而后能慮，慮而后能得

Ān ér hòu néng lǜ, lǜ ér hòu néng dé (Įgijus rimtį, įmanomas samprotavimas; sugebant samprotauti, įmanoma pasiekti)

6) 物有本末，事有終始。

Wù yǒu běn mò, shì yǒu zhōng shǐ (Daiktai turi šaknis ir viršūnę. Darbai – pradžia ir pabaiga).

7) 知所先後，則近道矣。

Kontekstas ir laikotarpis

1100-221 m.: Zhōu (周) dinastija. Zhōu dinastijos laikotarpis dalinamas į Vakarų Zhōu (1100-771 m.) ir **Rytų Zhōu** (771-221 m.).

Rytų Zhōu laikotarpis toliau skirstomas į „Pavasario ir rudens“ (*Chūnqiū* 春秋, 771-476 m.) bei „Kariaujančių valstybių“ (*Zhànguó* 戰國, 476-221 m.) laikotarpius.

Rytų Zhōu laikotarpį taip pat galima vadinti: „100 mokyklų laikotarpiu“ (*Zhūzǐ bǎi jiā* 諸子百家)

Pagrindinės mokyklos:

- 1) Konfucianizmas (*rújiā* 儒家)
- 2) **Daoizmas** (*dàojiā* 道家)
- 3) Moizmas (*mòjiā* 墨家)
- 4) Įstatymų mokykla (*fǎjiā* 法家)
- 5) Vardų mokykla (*míngjiā* 名家)
- 6) Yīnyáng mokykla (陰陽家)

Lǎozǐ (老子) gyvenimas (VI-IV a. Pr. Kr?)

Daugelis tyrinėtojų sutinka, kad **Lǎozǐ nėra istorinis asmuo**, bet sugalvota legendinė figūra. Tą paliudytų ir keistoka jo vardo reikšmė – „senasis mokytojas“.

Apie jį užsimenama labai negausiai zhōu laikotarpio šaltiniuose (pvz.: „Zhuāngzǐ“ bei „Lǐjīng“ veikaluose), pirmasis paminėjimas pateikiantis nuoseklesnę Lǎozǐ istoriją yra Sīmǎ Qiān’o (司馬遷) „Istorijos užrašuose“ (*Shǐjì* 史記).

„Istorijos užrašuose“ pasakojama, kad **Lǎozǐ** buvo vyresnysis Konfucijaus amžininkas, kurio tikrasis vardas buvo Lǐ Ěr („slyvos ausis“ 李耳), o pagarbus vardas Dān (聃). Gimė Chǔ (楚) valstybėje, Kǔ (苦) srityje. Didžiąją gyvenimo dalį dirbo zhōu valdovo archyvuose Luòyáng (洛陽) mieste. Galiausiai nusivylęs esama valstybės padėtimi, nusprendė pasitraukti iš pareigų bei išvykti iš valstybės tolyn į Vakarus. Pasienyje jį sustabdė sargas Yǐn Xǐ (尹喜) ir pasakė, kad neleis išvykti jeigu jis neužrašys savo mokymo. Per kelias dienas jis greitomis užrašė savo mokymą apie „Kelią ir dorybę“ (*Dàodéjīng*) bei išvyko iš Kinijos į Vakarus.

Sīmǎ Qiān taip pat prideda, kad Lǎozǐ gyveno apie 160-200 metų bei turėjo sūnų.

Pasak Sīmǎ Qiān, Lǎozǐ galėjo būti ir istorikas-astrologas Dān (儋) dirbęs prie Zhōu karaliaus arba kitas Konfucijaus amžininkas Lǎo Lái Zi (老萊子).

Vėlesnės daoistinės istorijos aiškina, kad Lǎozǐ gimė visiškai senas apie 80 metų.

Konfucijaus susitikimas su Lǎozǐ:

Garsiausią istoriją pateikia Sīmǎ Qiān, 7 susitikimo istorijos pateiktos „Zhuāngzǐ“ veikale.

Nuo hàn'ų dinastijos laikų Lǎozǐ pradėtas dievinti kaip Aukščiausiasis Valdovas Lǎo (*Tài Shàng Lǎo Jūn* 太上老君).

„Dàodéjīng“ (道德經) tekstas

Pavadinimas: Veikalo pavadinimas susideda iš trijų žodžių: *dào*, *dé* ir *jīng* bei galėtų būti verčiamas kaip „Veikalas (kanonas) apie kelią ir dorybę“. Dėl savo ilgio, tekstas dar vadinamas „Penkياتūkstaninė žodžių“ (*Wǔqiān yán* 五千言) arba tiesiog „Lǎozǐ“ (老子). „Dàodéjīng“ susideda iš 81 glausto skyriaus (poemos), iš kurių, manoma, 1-37 skyriai skirti kalbėti apie Kelią, o 38-81 – apie dorybę.

Autorystė: Tradiciškai teksto autorystė priskiriama Lǎozǐ, tačiau dabar manoma, kad tai kelių amžių eigoje parašytas tekstas VI-IV a.

Pobūdis: Tekstas parašytas lengva, poetiška kalba, naudojant mažai pagalbinių (patikslinančių) žodžių, kurių nebuvimas leidžia jį įvairiai interpretuoti. Tekste tikslingai naudojama daug prieštaravimų (paradoksų), sukeliančių žaismingumo ir palaikančių netikėtumo išpūdį ((56) „Žinantis nesako, sakantis nežino“, (63) „Veikite neveikimu, nedarymu darykite, skonėkitės beskoniu“, (22) „Pasviręs išsitiesia; susirietęs išsitempia“ ir t. t.)

Paskirtis: Manoma, kad tekstas originaliai buvo skirtas valdovui (arba aukštam pareigūnui) kaip patarimų knyga, mokanti kaip pažinti pasaulį, ugdyti save ir valdyti valstybę.

Teksto versijos: „Dàodéjīng“ tekstas pasiekė mūsų laikus su įvairiais komentariais, daugiausia – su Héshàng Gōng (II a., 河上公) bei Wáng Bì (226–249 m., 王弼) komentariais.

XX a. atrasta senų „Dàodéjīng“ teksto versijų: **1)** 1973 m. atrastos dvi II a. pr. Kr. „Dàodéjīng“ versijos (**Mǎwángduī**). **2)** 1993 m. atrasta III a. pr. Kr. datuojamų paskirų „Dàodéjīng“ ištraukų (**Guōdiàn 郭店**). Išskyrus skyrių seką, atskirus žodžius (Guōdiàn atveju – eilutes), teksto versijos iš esmės nesiskiria.

„Dàodéjīng“ vertimų gausos problema: dėl nedidelės teksto apimties ir poetiškumo, „Dàodéjīng“ yra bene **antrasis** tekstas pasaulyje po Biblijos pagal publikuotų vertimų skaičių, o jei skaičiuotume nepublikuotus vertimus, tikėtina – **pirmasis**.

Dàodéjīng'o interpretatoriai

Ankstyviausiai Lǎozǐ ir „Dàodéjīng“ pamini Hánfēizi (III a. pr. Kr.). Tačiau pirmieji pilni komentarai „**Dàodéjīng'ui**“ parašomi apie erų sandūrą.

1) Bene ankstyviausias komentaras priskiriamas Yán Zūn (I a. Pr. Kr.).

2) Héshàng Gōng (II a., 河上公) komentaras.

3) Svarbus būtas Xiǎng Ěr (II a. 想爾) komentaras.

4) Wáng Bì (226–249 m., 王弼) komentaras.

5) Fù Yì (555-639 傅奕) komentaras.

Dào (道) kosmologija

Dào suprantamas kaip neišreiškiamas tikrovės pradas.

(1) „Dào, išsakytas žodžiais, nebebūtų begalinis Dào. Išstartas vardas nebebūtų begalinis vardas“ (*dào kě dào, fēicháng dào. Míng kě míng fēicháng míng* 道可道、非常道。名可名非常名).

(25) „Aš nežinau, kuo jis vardu. Man tenka jį vadinti Dao“ (*wú bùzhī qí míng. Zì zhī yuē dào* 吾不知其名。字之曰道).

(32) „Dao visados bevardis; jis paprastas per amžius. Jis nežymus, tačiau nėra pasaulio tokio, kuris jį savo valdžioje turėtų“.

(62) „Dao – tai visų dalykų slaptis“ (*dào zhě wàn wù zhī ào* 道者萬物之奧).

(23) „Šykštėti žodžių – tokia yra gamtos valia“ (*xī yán zì rán* 希言自然).

Dào apima ir būti, ir nebūti, tuštumą. Dào yra anksčiau visa ko, iš jo atsiranda visi pasaulio dalykai. Dào apibūdinamas kaip gymdytoja, kaip visų dalykų pradėjėja.

(1) „Nebuvimas yra dangaus ir žemės pradžių pradžia, buvimas – visko esamo ištakos. Taigi nebuvime išvelgiamos mįslingos Dào gelmės, o buvime - jo kontūrai“.

(40) „Viskas pasauly gimsta iš buvimo; buvimas iš nebuvimo gimsta“.

(4) „Dào tuščias, tačiau imi iš jo, ir niekada nėra jam pabaigos. Jis toks gilus – lyg protėvis vienvaldis visa ko [...] Aš nežinau, iš ko jis gimęs, bet regis man, kad buvo jis anksčiau negu dangaus valdovas“.

(41) „Vien Dào geba visiems suteikti pradžią ir iki pabaigos visus atvesti“.

(25) „Yra toksai, kuris į vieną daiktą susiliejęs, **anksčiau už dangų atsiradęs ir už žemę**. Jis gali būti laikomas gimdytoju dangaus ir visko, kas po dangumi [...] jis didelis ir sklinda; sklinda ir nutolsta; nutolsta ir sugrįžta“.

Pasaulio atsiradimas iš Dào ir dalykų hierarchija:

(42) „Dào gimė vienas; iš vieno gimė du; iš dviejų gimė trys; iš trijų visi pasauly gimė“.

(25) „Tad pasakyta: didelis yra Dào, didelis yra dangus, didelė yra žemė, didelis yra ir žmogus. **Keturi yra didieji Visatos erdvėse, ir vienas jų - žmogus. Žmogus valdomas žemės, žemė valdoma dangaus, dangus valdomas Dao, Dao valdomas patsai savęs**“.

(55) „Gyvenantis be Dao greit pražūva“.

Dào taip pat apibūdinamas: **1) vandens ir slėnių įvaizdžiu, 2) tamsos-ūkanų, 3) moteriškumo ir paslaptingo epitetais.**

(21) „Dào – tai esybė skendinti miglose ir ūkanose (*dào zhī wèi wù, wéi huǎng wéi hū* 道之爲物、惟恍惟惚). Tamsios miglos, bet jose yra regėjimas; tirštos ūkanos, bet jose yra tikrovė. Juoda gilybė, bet ten yra esmių esmė“.

(34) „Didysis Dao išsilieja, užtvindo viską savimi [...] Visus jis užaugina ir niekam jis netrokšta viešpatauti“;

(8) „Aukščiausias gėris yra kaip vanduo. Vanduo moka būti naudingas viskam, kas yra Visatoje, ir niekuomet nekovoja. Jis renkasi tas vietas, kurios žmonėms atrodo niekingos, ir šitaip jis yra arčiausiai Dao“.

(66) „Didieji vandenys todėl šimtus mažų upokšnių savon valdžion pajungti gali, kad jie yra išmokę būti už kitus žemiau; taip jie mažus įstengia užvaldyti“.

(61) „Didelės šalies vieta yra žemupiuose - ten, kur pasaulis būna moteriškas; ten, kur pasaulis susilieja“.

(32) „Dao toks yra pasauliui kaip jūrų vandenys mažam upokšniui“.

(8) „Aukščiausias gėris yra kaip vanduo. Vanduo moka būti naudingas viskam, kas yra Visatoje, ir niekuomet nekovoja. Jis renkasi tas vietas, kurios žmonėms atrodo niekingos, ir šitaip jis yra arčiausiai Dao“.

Dào yra nešališkas (gamtiškas)

(34) „Visus jis užaugina ir niekam jis netrokšta viešpatauti; jame nebūna niekada troškimų, ir galima mažu jį pavadinti. Visi į jį sugrižta, ir niekam jis netrokšta viešpatauti, ir galima didžiu jį pavadinti“.

(32) „Kai tarp dangaus ir žemės tvyro sutarimas, jis krinta iš aukštybių lyg saldi rasa. Ir žmonės jo po lygiai nedalija, nes pats jisai pasklinda lygiomis“.

Žinojimas ir mokymasis

1) Žinojimas nelaikomas siektinu dalyku, 2) žinojimu nėra giriamasi ar skelbiamasi, 3) žinojimo geriau atsisakyti (**pamiršti**) arba juo nesivadovauti.

(56) „Žinantis nesako, sakantis nežino“ (*zhī zhě bù yán, yán zhě bùzhī* 知者不言、言者不知).

(19): „Žinojimą ištrynę, išmintį užbraukę, laimėtų žmonės šimteriopai“ (*jué shèng qì zhì, mínlì bǎibèi* 絕聖棄智、民利百倍).

(20) „Pamiršęs, ką žinojo, ir nekamuojamas minčių nerimastingu“.

(71) „Geriausia yra žinoti ir tartis nežinančiu. Ydinga yra nežinoti ir tartis žinančiu“.

(70) „Išmintingas žmogus ant kūno vilki šiurkštų rūbą, bet **nuostabų nefritą saugo širdyje**“.

(48) „Įsigilinus į mokslus, diena dienon veržiamasi platyn; įsigilinus į Dao, diena dienon traukiamasi mažyn. Traukiamasi ir traukiamasi, kol susitraukus neveikime pranykstama“.

(81) „Išmanantis nebūna iškalbus; iškalbus žmogus išmanymo neturi. Žinojimas nebūna visapusis; visapusės žinios vertės neturi“.

(10) „Sužinoti, kur veda keliai, – ar moki be apmąstymų?“

Pirmasis lygis – turimas spontaniškumas, intuicija, guvumas, jaučiamasis santykis su aplinka, tačiau trūksta rafinuotumo, subtilumo, per didelis nutrūktgalviškumas ir pasitikėjimas savimi, naivumas.

Antrajame lygyje – gaunamos teorinės žinios, kurios struktūroja, įveda daugiau rimties, tačiau per daug studijuojant, gilinant, gresia surambėjimas ir nejautrumas, per daug mokantis gresia įkliūti į teorinio proto žabangas, tuomet atšimpa visos pirmojo lygio savybės.

Trečiasis lygis – atsisakymas perteklingų žinių, susitelkimas į esmę, „neužsiciklinimas“ į smulkmenas, teorinių žinių susiejimas su patirtimi, svarbiausia ne tuščias mokymas, bet **išmintis**. Šiame lygyje suderinamas pirmasis ir antrasis pažinimo lygmuo aukštesniu masteliu, kuriame bandoma gražinti intuiciją ir spontaniškumą, kartu suderinant patirtį ir rafinuotumą.

Pažinimas prasideda nuo savęs:

(47) „Neišėik pro duris ir pažinsi pasaulį. Nedirsčiok pro langą ir išvysi kelius. Juo toliau nukaksi, juo mažiau žinosi. Tad išmintingas žmogus neina ir žino; nežiūri ir permato; neveikia ir nuveikia“.

(80) „Dvi šalys kaimynystėje žvilgsniu užmato viena kitą; gaidžių giedojimas, šunų amsėjimas ataidi nuo viena kitos; bet žmonės miršta gilioje senatvėje, vieni kitų nė karto neaplankę“.

(33) „Kitus pažinęs yra išvalgus; **save pažinęs yra išmintingas**. Kitus nugalėjęs turi pranašumo; **save nugalėjęs turi stiprumo**“.

(72) „Tad išmintingasis, save pažinęs, nesipuikuoja žmonėse; save įvertinęs, brangintinu nesivadina“.

Paradoksai: „Dàodéjīng’e“ išreiškiamos mintys dažnai prieštarauja sveiko proto logikai, griežtam racionalumui.

(22) „Taigi išmintingieji [...] nesirodo, todėl yra pastebėti; jie nesigarsina, todėl yra išgirsti; jie nesigiria, todėl yra pagerbti; jie neatsitveria didybe, todėl yra įamžinti“.

(43) „Minkščiausias pasauly pažaboja kiečiausią. Neturintis kontūrų įsismelkia į plyšių neturintį“.

(45) „Tobulai nepriekaištingas atrodo stokojančias, tačiau galios jo yra neblėstančios. Sklidinai pripildytas atrodo tuščias, tačiau galios jo yra nesenkančios. Pats tiesiausias atrodo vingrus; pats sumaniausias atrodo nenuovokus; pats iškalbingiausias atrodo lemenantis žodžius. Ramus įveikia nerimstantį; šaltis įveikia karštį. Netrikdomai ramus pasaulyje įgyja valdžią“.

(70) „Mano žodžius išties lengva permANYti; mano žodžius išties lengva įKūnyti. Tačiau nėra pasauly tokio, kuris gebėtų permANYti juos ir juos įKūnyti galėtų“.

(78) „Nėra pasauly daikto už vandenį švelnesnio ir minkštesnio. Tačiau, kai puolamas stiprus ir kietas, negali niekas vandens pralenkti; ir taip yra todėl, kad dar neatsirado tokio, kuris gebėtų pasikeisti vietomis su juo. Silpnas įveikia stiprų, švelnus įveikia tvirtą, - pasaulyje nėra tokių, kurie dalyko šito nežinotų; ir tokių nėra, kurie gyventų pagal jį“.

(41) „Šviesusis Dao atrodo tamsus. Veržlusis Dao atrodo vangus. Glotnusias Dao atrodo grublėtas. Aukštoji dorybė atrodo lyg žemuma. Bekraštė dorybė atrodo ankšta. Tvirtoji dorybė atrodo gležna. Vientisa visuma atrodo lyg tuštuma. Tyriausias baltumas tartum suteptas purvu. Aštriausios briaunos neturi kampų. Didieji kūriniai randasi paskiausiai. Skardžiausiam skambesys mažai garso. Didžiausiame regėjime pavidalo nėra“.

Neveika (wú wéi 無為)

(63) „Veikite neveikimu (*wéi wú wéi* 為無為), nedarymu darykite (*shì wú shì* 事無事)“.

(48) „Neveik ir neturėsi darbo, kurį būtum palikęs nenuveiktą“.

(37) „**Dao per amžius neveikia**, bet nėra nieko, ko jis nebūtų nuveikęs“.

„**Dàodéjīng'e**“ skatinama ugdyti ir įsisavinti *yīn* galią, kuri dažnai yra pamirštama kliaunantis vien *yáng* galia.

(76) „Žmogus, kol gyvas, yra švelnus ir silpnas; miręs jis - kietas ir tvirtas. Žolės ir medžiai, kol gyvi, yra švelnūs ir liauni; mirę jie - suvytę ir sausi. Tad kieti ir tvirti yra iš merdėjančių padermės; švelnūs ir silpni - iš gyvybingų giminės. Todėl sustiprinta kariuomenė bus mūšy sunaikinta; ir pakirstas bus suvešėjęs medis. Stiprieji ir didieji atsiduria žemai; švelnieji ir silpnieji į aukštumas pakyla“.

(22) „Pasviręs išsitiesia; susirietęs išsitempia [...] Argi tušti senųjų žodžiai, esą pasviręs išsitiesia? Jis išsitiesia ir vėlei būna tuo, kuo buvęs“.

(78) „Nėra pasauly daikto už vandenį švelnesnio ir minkštesnio. Tačiau, kai puolamas stiprus ir kietas, negali niekas vandens pralenkti; ir taip yra todėl, kad dar neatsirado tokio, kuris gebėtų pasikeisti vietomis su juo. Silpnas įveikia stiprų, švelnus įveikia tvirtą, - pasaulyje nėra tokių, kurie dalyko šito nežinotų; ir tokių nėra, kurie gyventų pagal jį“.

(36) „[...] Švelnus ir silpnas įveikia kietą ir galingą [...]“.

(63) „[...] Apmąstant sudėtingus dalykus, pradėti reikia ten, kur jie lengvi; atliekant darbus didelius, pradėti reikia ten, kur jie maži. Pasauly neišvengiamai sunkus prasideda nuo paprasto; ir neišvengiamai pasauly didelis prasideda nuo mažo. Tad išmintingasis lig amžiaus pabaigos neveikia didumu, todėl jis darbus didelius nuveikia. Iš tų, kurie lengvai pasižada, mažai tėra tokių, kurie tesėtų žodį jiems viskas, kas be galo paprasta atrodė, vėliau be galo sudėtinga virsta. Tad išmintingasis visur įžvelgia sunkumus, todėl lig amžiaus galo nugyvena be sunkumų“.

(61) „Moteriškumas nuolatos įveikia vyriškumą ramumu; ir ramumu savuoju nusileidžia.“

(64) „Verčiau pabaigt, kol dar neprasidėjo; verčiau numaldyti, kol dar nekilo sumaištis“.

(73) „Prigimtinis kelias yra gebėjimas laimėti nekovoiant, gebėjimas be žodžių atsiliepti, pasiryžimas neparagintam ateiti, gebėjimas svarstyti neskubiai. Storakamienis medis išdygsta iš menkos sėkliukės; devynios pylimo pakopos iš žemių, sunešiotų pintine, išauga; ir kelias tūkstančio dienų prasideda nuo pirmo žingsnio“.

(37) „Yra man kitados girdėti tekę, kad tam, kurs rūpesčiu savuoju gyvybę moka palaikyti, nei raganosio sausumos kely, nei tigro negresia sutikti; kariaunoje į mūšį stojusio jo nekliudys karių ginklai“.

Politinė filosofija

(60) „Valdyti didelę šalį - tarytum mažą žuvį kepti“ (*zhì dàguó zhě ruò pēng xiǎo xiān* 治大國者若烹小鮮).

(17) „Geriausias iš geriausių yra tas, kurio nepamena turį. Po jo tas, kurį artimu laiko ir giria; toliau tas, kurio bijosi; tada tasai, kurį pajuokia [...] [Geriausiasis) yra taikingas; jisai brangina žodį. Kai darbas įveiktas ir užduotis sėkmingai atlikta, tie, kur yra žemiau už jį, visi kaip vienas taria: „Taip čia yra ir buvo visada“.

(13) „Vien tas, kurs krašto nešlovę prisiima, galėtų būti pavadintas valdovu, žemės ir laukų dievams aukojančiu; vien tas, kurs krašto nedalią prisiima, pasaulio viešpačiu galėtų tapti“.

(58) „Jei santūrus yra valdovas, atvirumu gyvena žmonės. Jei priekabus yra valdovas, gyvena žmonės slapumu“.

(57) „Kuo daugiau pasaulyje draudimų, tuo didesnis skurdas žmonėse; kuo daugiau žmonių ginkluotų, tuo didesnis sąmyšis krašte; kuo daugiau gambiausios išmonės, tuo dažnesni dalykai neregėti; kuo griežtesni valdovų įsakai, tuo nedorų darbų daugiau. Taigi išmintingas žmogus taria: „aš neveikiu, ir žmonės patys stiebiasi; aš mėgaujuosi ramumu, ir žmonės patys tiesiasi; aš neverčiu, ir žmonės patys įsigyja; aš negeidžiu, ir žmonės patys būna paprasti“.

Valdovas nesiekia bet kokia kaina valdyti bei neįsivaizdina.

(34) „Visus jis užaugina ir niekam jis netrokšta viešpatauti; jame nebūna niekada troškimų, ir galima mažu jį pavadinti. Visi į jį sugrįžta, ir niekam jis netrokšta viešpatauti, ir galima didžiu jį pavadinti. Nuo pat pradžių pradžios jis niekuomet patsai didžiu nesivaizdavo“.

(66) „Tad išmintingasis, kuris iškilti pageidauja virš žmonių, jiems nusižemina kalbėdamas; ir tas, kurs pageidauja stoti priešaky, save yra tolyn nustūmęs“.

Karas ir turtai

Karas ir turtų kaupimas laikomas didžiausiu pragaištingumu ir smerkiami: „karas ir pergalė pažymima laidotuvėmis“.

(31) „Kariavimas - dalykas pragaištingas; žmonėms jis nepakenčiamas; tad tas, kurs turi Dao savyje, jo lenkiasi iš tolo [...] Kariavimas - dalykas pragaištingas; jame nėra kilnumo; [kilnus] jam pasiryžta negalėdamas išvengti; jis mūšin kyla abejingas. Jis laimi ir laimėtu nesigėri. Tas gėrisi, kuris žudydamas pajunta malonumą. Tačiau tokiam, kurs mėgaujas žudynėmis, nelemta bus primest pasauliui savo valią [...] Byloja tai, kad **gedulingos apeigos** karo žygius palydi. Žmonių gausybė žūsta mūsų laukuose, - ir jie ten traukia sielvartingi, ir **pergalę jie laidotuvėmis (gedulu) pažymi**“.

(30) „Toksai, kurs Dao išmanydamas žmonių valdovą gelbsti patarimais, ginklu pasaulyje nieiško pranašumo. Negera negeru sugrįžta. Kariaunai pasitraukus, brūzgynai dygūs žemėje išsikeroja; nuožmiems karams praūžus, užaina metai nedalios. **Mokantis kovoti geba iškovoti ir nebekovoti; jis neišdrįsta iškovotu siekti pranašumo**“.

(46) „Kai pasaulis turi tiesų kelią, kovos žirgai gražinami prie žemės. Kai pasaulis kelią pameta, žirgai kariaunai gimsta mūšių laukuose“.

Sekantis keliu nesivaržo ir nekonfliktuoja:

(66) „Jis (išminčius) nekovoja, todėl nėra pasauly tokio, kuris su juo kovoti sugebėtų“.

(68) „Tas, kuris moka nugalėti priešą, tuščiai nesivaržys su juo; tas, kuris moka žmones panaudoti, pirmasis nusileis jiems“.

Turtai:

(9) Meneje gausybė aukso ir nefritų, bet niekam dar nėra pavykę apsergėti juos nuo kitų. Turtuos ir kilmėje puikybė, bet tas, kurs dedasi didžiu, pats sau nelaimę užsitraukia.

(26) „Taigi kilnus žmogus keliauja visą dieną, nuo gurguolės neatsilieka. Nors ištaigingas jo gyvenimas, kasdienės pramogos neveikia jo. Argi galėtų leisti sau valdovas, kurio kariaunoj dešimt tūkstančių yra kovos vežimų, lengva ranka kraštų likimą lemti“.

(75) „Žmonės alksta, nes jų valdovas renka rinkliavą gausiausiomis gėrybėmis, - todėl ir alksta jie. Žmonės nelengvai suvaldomi, nes jų valdovas valdo veikimu, - todėl sunku juos suvaldyti“.

(12) „Nuo penkiaspalvio margumyno raibsta akys; nuo penkiagarsio triukšmo spengia ausyse; penkiaskonės mišrainės burnoje nebelieka gardumo; šuoliais lekiant, žvėrį ujjant, siautulys širdy užverda; nuo brangaus ir reto daikto pašlyja būdas žmoguje. Todėl išmintingasis gyvas skrandžiui, o ne akiai, - šito šalindamasis, jis priima aną“.

(44) „Gyvybė ar turtų gausumas - kas brangiau? Pelnyti ar nustoti - kas pragaištingiau? Tad pernelyg šykštėjęs galop turės daug iššvaistyti; sukrovęs atsargų galybę sunkiausių praradimų neišvengs“.

(33) „Turtingas tas, kurs turimu patenkintas“.

(53) „Didysis kelias nuostabiai glotnus, bet jie vien vieškelius yra pamėgę. Jų rūmai smukę, jų laukai užžėlę ir ištuštėję trobesiai. Ir puikūs rūbai jų, ir aštrūs kalavijo ašmenys, gausingos vaisės ir gėrybių perteklius. Tokie yra vadinami vedliais grobuonių; ir kaip nuo tikro kelio jie yra nutolę!“.

(37) „Jeigu didikai jį tausot gebėtų, viskas Visatoje savaime suvešėtų. Viskas suvešėtų, ir [žmonės] kitus praaugti užsigeistų. Juos bevardžiu numaldysiu paprastumu. Juos bevardžiu numaldysiu paprastumu, ir jie nebeturės troškimų. Nebeturės troškimų, ir vėl ateis ramybė, ir bus po saule taip, kaip turi būti“.

Išminčiaus savybės (*shèngrén* 聖人)

Išminčius seka Dao:

(41) „Aukščiausios išminties žmogus išgirsta Dao ir be atodairos jo mokymu gyvena; vidutinės išminties žmogus išgirsta Dao ir kartais prisimindamas pamiršta vėl; žemiausios išminties žmogus išgirsta Dao ir garsiai pasijuokia“.

Išminčius neturi norų ir vengia pertekliaus:

(19) „Nėra didesnės nedalios už negebėjimą pažinti pilnatvę; nėra didesnio paklydimo už nepasotinamus troškimus“.

(29) „Dėl to išmintingasis atmeta nesaikingumą, vengia ištaigos ir atsisako pertekliaus“.

(46) Nėra didesnės nedalios už negebėjimą pažinti pilnatvę; nėra didesnio paklydimo už nepasotinamus troškimus.

Išminčius padeda kitiems:

(8) „[Tas yra geriausias, kurs] geba susirasti būstui vietą; pajėgia viduje išsaugoti aklina ramybę; kitą moka mylėti atvira širdimi; kurio žodžiais galima pasikliauti; kurs imasi valstybės reikalų perpratęs valdymo meną, o užsimojęs ką nors nuveikti sukaupia visą savo išmanymą; kurs kiekvienam žingsniui ištaiko jam skirtą metą“.

(34) „Taigi išmintingasis geba visada žmonių mokėjimą atskleisti, todėl jis niekuomet neatstumia žmonių“.

(81) „Išmintingas žmogus nekaupia, kad paslėptų nuo kitų. Kuo jis labiau žmonėms pagelbsti, tuo didesni ir jo paties turtai; kuo atiduoda jis daugiau, tuo jis ir pats daugiau įgyja“

Išminčius kuria, bet nesiskelbia ir nesisavina:

(10) „Pradėti viską ir gausinti viską; gimdyti, bet nesisavinti; prižiūrėti, bet nesipuikuoti; auginti, bet nepavergti - tai vadinama slapčiausiaja dorybe“.

(2) Visi daiktai auga ir kinta patys - jis pripažįsta tai ir jų neprievartauja; jis gimdo, bet nesisavina; jisai prižiūri, bet nesipuikuoja; jis turi nuopelnų, tačiau nepriskiria jų sau“.

(22) „Jie nesirodo, todėl yra pastebėti; jie nesigarsina, todėl yra išgirsti; jie nesigiria, todėl yra pagerbti; jie neatsitveria didybe, todėl yra įamžinti“.

Išmintingas priima kitus:

(49) „Išmintingas žmogus neturi valios, nepalenkiamos per amžius; jis valią žemesnių kaip savą priima. Geram esu aš geras; ir negeram esu aš geras; gerumas yra dorybė. Ištikimam esu aš ištikimas; ir neištikimam esu aš ištikimas; ištikimumas yra dorybė“.

(16) „Tas, kuris yra supratęs amžinumą, **priglaudžia viską savyje**; tas, **kuris visus priglaudžia, yra visiems teisingas**; tam, kuris teisingas, pasaulis yra savas; tasai, kuriam pasaulis savas, neatskiriamas nuo gamtos; tas, kuris yra gamtos dalis, **paklūsta Dao**; **paklusęs Dao yra ilgaamžis**, - ir nebūtis jam nėra pavojaus“.

Išminčius veikia neveikimu ir su kitais nesivaržo:

(48) „Neveik ir neturėsi darbo, kurį būtum palikęs nenuveiktą. Pasauly viešpataudamas dažniau susilaikyk nuo žygių; o jei nebegali susilaikyti, tuomet nesi tasai, kurs pasirengęs būtum viešpatauti“.

(22) „Jie nekovoja, ir dėl to nėra žmogaus pasauly, kurs kovoje įveiktų juos“.

Išminčius suderina priešingas *yīn* ir *yáng* savybes.

(28) „Žinoti, kas yra vyriškumas, ir panirus į moteriškumą, pasaulyje būti upokšniu. Jei pasaulyje esi upokšnis, dorybė amžinoji neatsitolins nuo tavęs ir vėl susigražinsi vaikiškumą“.

(45) „Ramus įveikia nerimstantį; šaltis įveikia karštį. Netrikdomai ramus pasaulyje įgyja valdžią“.

Sekantieji Dao niekuomet nėra daugumoje:

(70) „Mano žodžius išties lengva permąnyti; mano žodžius išties lengva įkūnyti. Tačiau nėra pasauly tokio, kuris gebėtų permąnyti juos ir juos įkūnyti galėtų [...] Maža yra mane permąnusių; reta yra manim pasekusių. Tad išmintingas žmogus ant kūno vilki šiurkštų rūbą, bet **nuostabų nefritą saugo širdyje**“.

(43) „Mokyti nesakymu ir neveikime išvelgti vertę - po saule tai pasiekama retam“.

(20) „Aplinkiniai ir blaivūs, ir nuovokūs; vien aš dvejonėse sutrikęs. Aplinkiniai ir reiklūs, ir atidūs; tik vienas aš ir nerangus, ir pakantus. Taip man svaigu - lyg jūrų neužmatomų platybėse; taip man žvarbu - lyg vėjų nenurimstančių pagairėje. Visi lig vieno turi savyje kažką. kuo pasigirt galėtų; tik aš esu ir negabus, ir lėkštas. Aš visada esu ir būsiu tas vienintelis, kurs skirsis nuo visų kitų; aš Dao vertę pripažįstu, ir jo - kaip motinos - aš penimas esu“.

(81) „Tiesūs žodžiai nebūna gražūs; gražūs žodžiai nebūna tiesūs“.

Kritika Konfucijaus mokymui

Pilnu žmogumi tampama tuomet, kai sugrįžtama prie pirminio natūralumo, nepaliesto kultūros, kuri yra daugiau sumaištį įvedantis ir kenkiantis žmogaus prigimčiai antstatas.

(19) „Tad reikia žmogui vietą jo parodyti, kad jis žinotų, koks turėtų būti: iš išorės lyg iš vidaus - lyg neskobtas medis; kuklus savimeile, neužgaidus troškimais; pamiršęs, ką žinojo, ir nekamuojamas minčių nerimastingų“.

(29) „Pasaulis - stebuklingas kūrinys, ir neįmanoma įveikti jo, ir neįmanoma jo nulaikyti. Pralaimi tie, kurie įveikti trokšta; praranda tie, kurie mėgina nulaikyti“.

(18) „Kai didysis Dao pražūčiai pasmerkiamas, atgyja **žmoniškumas** ir **pareigingumas**. Kai pasirodo išmintis ir protas, atgyja pikta veidmainystė. Kai tarp šešių šeimoje era sutarimo, atgyja **pagarbumas** ir **rūpestingumas**. Kai šalis sumaištyje pakrikusi, atgyja **valdinio ištikimybė**“.

(19) „Žmoniškumo atsisakę, pareigingumą atmetę, prie pagarbumo ir rūpestingumo grįžtų žmonės [...] Tie trys - [žinojimas ir išmintis, žmoniškumas ir pareigingumas, sumanumas ir apsukrumas] -yra ne daiktas, o tik daikto apdaila, ir nevalia vien jais gyventi“.

(38) „Tas, kurio dorybė aukštesnė, dorybės neišreiškia, todėl dorybę turi; tas, kurio dorybė žemesnė, dorybės nenusimeta, todėl neturi jos [...] Tad tik netekus Dao po jo randasi dorybė; tik netekus dorybės po jos randasi žmoniškumas; tik netekus žmoniškumo po jo randasi pareigingumas; tik netekus pareigingumo po jo iškilmingumas randasi. Iškilmingumas - tai vien tikėjimo ištikimybe sekluma ir sumaištis užuomazga“.

Dàodéjīng ir Hèrakteito filosofija

Hèrakteito (535-475 pr. Kr., Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος) filosofija senovės Graikijoje primena Lăozī mokymą. Manoma, kad Hèrakteito knyga „Apie gamtą“ neišliko (Περὶ φύσεως), tačiau vėlesnių autorių cituojami jam priskiriami fragmentai, kurių išliko apie 130.

Dao panašus į „Žosmę“ (λόγος).

(1) „Štai šitos **Žosmės esančios amžinai nesupranta žmonės** nei prieš išgirdami, nei kartą išgirdę. **Mat viskam randantis pagal šią Žosmę**, jie panašūs į [jos] nepatyrusius, nors patiria ir tokius kalbesius, ir tokius darbus, kaip aš dėstau, kiekvieną pagal prigimtį atskirdamas ir išklodamas, kaip yra“.

(55) „Štai šitą dailią tvarką, visų tą pačią, nei kas iš dievų, nei kas iš žmonių sukūrė, bet buvo ji amžinai, ir yra, ir bus - **amžinai gyva ugnis, pagal saiką įsižiebianti ir pagal saiką užgęstanti**“.

Paradoksai pas Hērakleitą:

(41) „Priešprieša naudinga, ir iš besiskiriančiųjų - gražiausia dėmė“.

(20) „Nemarus marus, marūs nemarūs, kitų mirtimi gyvi, kitų gyvenimu mirę“.

(10) „Atminti ir užmirštanti, kur veda kelias“.

(21) „Tas pat būva gyva ir mirę, budintis ir miegantis, jauna ir sena: nes šitai, pavirtę, yra anuo ir ana tai, vėl pavirtę, šituo“.

(52) „Pagavos: visumos ir nevisumos, sutelktis išskirtis, darna nedarna: iš visų viena ir iš viena visi“.

(121) „Į tas pačias upes įžengiame ir neižengiame, esame [jose] ir nesame“.

Turtai nieko gero neduoda

(76) „Teneišsenka jums turtas, efesiečiai, kad patys niekšaudami pasismerktumėte“.

Žinios nėra viskas

(89) „Daugžinybė proto neišmoko, antraip Hēsiodą būtų išmokius ir Pytagorą, ar vėlgi Ksenofaną bei Hekatają“.

(90) „Pytagoras, Mnēsarcho sūnus, iš visų žmonių labiausiai išsimiklino žiniarinkystėje ir, tuos raštus susirankiojęs, išmintį sau pasidarė, **daugžinybę ir suktybę**“.

(86) „Kieno tik žosmes esu girdėjęs, nė vienas to nepasiekia, kad pažintų Išmintinga nuo visų atsiskyrus“.

Kviečiu arbatos!